регулювання потоків капіталу в країну та за її межі, а також валютних операцій, що здійснюються в межах національної економіки, з метою підтримання стабільності курсу національної грошової одиниці, достатнього рівня валютних резервів і збалансованості міжнародних платежів.

Валютне регулювання спрямоване, насамперед, на організацію міжнародних розрахунків, визначення порядку здійснення операцій з іноземною валютою та іншими валютними цінностями, отже, формою державного впливу на зовнішньоекономічні відносини країни.

Література

1. *Філіпенко А.С.* Міжнародні економічні відносини / А.С. Філіпенко. – К. : Либідь, 2006. – 384 с.
2. *Руденко Л.В.* Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції / Л.В. Руденко. − К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 632 с.
3. Валютна політика : підручник / О.В. Дзюблюк. – К. : Знання, 2007. − 422 с.
4. *Шульгіна О.В.* Інструменти грошово-кредитного регулювання в процесі реалізації антикризової структурної політики / О.В. Шульгіна // Вісник Хмельницького національного університету. − Т. 1. − 2011. − № 2.
5. Валютне регулювання / С.В. Науменкова, К.Ф. Черкашова. − К. : Компринт, 2013. − 154 с.
6. Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лютою 1993 року "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" // Відомості ВР України, 1993, № 17.
7. Організаційно-правові засади управління валютним ринком України Т.В.Філіпенко // Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку. Теорія та практика державного управління. – Вип. 2 (29). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpdu/2010_2/doc/3/06.pdf
8. *Журавка Ф.О.* Валютна політика в умовах трансформаційних змін економіки України [Текст]: монографія / Ф.О. Журавка. – Суми: Ділові перспективи; ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. – 334 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.academy.sumy.ua/images/stories/docs/K_ME/Zhuravka_1.pdf

Ю.В. Кірсанова
DESPRO,
експерт проекту, здобувач,
Одеський національний економічний університет

Фінансово-економічні аспекти утримання систем водопостачання та водовідведення в неприбуткових обслуговуючих кооперативах

У статті розглянуто сучасний стан і механізми утримання та поліпшення стану систем водопостачання і водовідведення, що перебувають на балансі або за договорами позички в обслуговуючих кооперативах зі статусом неприбутковості 0011. Запропоновано схеми формування резерву на відновлення з урахуванням положень Податкового кодексу.

В статье рассмотрены вопросы актуального состояния и механизмы модернизации систем водоснабжения и водоотвода, которые числятся на балансе или по договорам займа 0011. Предложены схемы формирования резерва на восстановление с учетом положения Налогового кодекса.

The article examines current status and mechanisms of maintenance and modernization of water supplying and sewerage systems, which are listed on a balance sheet or are the

subject of loan agreement in service cooperatives with tax-exempt code 0011. Reserve formation schemes on restoration process in accordance with the provisions of the Tax Code are proposed.

Ключові слова: фінансове забезпечення, неприбуткові організації, обслуговуючі кооперативи, Податковий кодекс України.

Постановка проблеми

З часу розпаду Радянського Союзу бракує коштів для утримання та обслуговування централізованих систем водопостачання в українських селах. У Загальнодержавній програмі «Питна вода України» [1] на 2006-2020 роки визначено пріоритетні напрями державної політики щодо забезпечення населення якісною питною водою. Одним із ключових завдань цієї програми є реформування механізмів утримання та модернізації систем водопостачання в сільській місцевості. Саме тут за останні 15 років багато водопровідних систем занепали та рівень надання послуг став низьким. Із 2007 р. в Україні працює швейцарсько-український проект DESPRO, мета якого полягає в започаткуванні моделей децентралізованих комунальних послуг (а саме − водопостачання та водовідведення) на районному, сільському та муніципальному рівнях, що можуть бути відтворені та повинні бути прийняті й затверджені на рівні області та держави в цілому.

З метою впровадження проекту в трьох регіонах України – Вінницькій, Сумській областях і АР Крим у період з 2007 р. донині створено понад 100 неприбуткових обслуговуючих кооперативів, які за різними формами та умовами обслуговують відновлені системи водопостачання на загальну суму понад 30 млн. гривень. Обслуговуючі неприбуткові кооперативи є новою організаційно-правовою системою надання послуг із водопостачання та водовідведення, створені на підставі законів «Про кооперацію» [2] і «Про громадські об'єднання» [3], та значною мірою відрізняються від підприємств, що надають комунальні послуги. Підвищення ефективності використання основних засобів, тобто систем водопостачання та водовідведення, є одним із основних питань фінансової спроможності обслуговуючих кооперативів. Від вирішення цієї проблеми залежить фінансовий стан і якість послуг, тобто питної води.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У вітчизняній економічній літературі висвітлено проблемні питання функціонування підприємств водопостачання та водовідведення, зокрема в працях таких учених і практиків: О. Кириленко [8], О. Зерова [7], О. Маценко [9]. Однак, відсутні дослідження, що розкривають проблеми фінансового забезпечення та функціонування інших форм господарювання, ніж підприємства, а саме − обслуговуючих кооперативів, які також спроможні надавати та надають послуги з водопостачання та водовідведення.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Найбільш складною проблемою в дослідженні фінансового забезпечення відновлення та утримання основних засобів неприбуткових обслуговуючих кооперативів є особливості економічного механізму функціонування обслуговуючих кооперативів, що характеризуються відсутністю як кінцевої мети одержання прибутку та зростання доходів членів, а лише забезпечення останніх питною водою. Відсутність прибутку та необхідність додаткового навантаження тарифу сумою амортизаційних відрахувань, оподаткування «нерозподілених доходів» за умовами Податкового кодексу [4] залишаються актуальними проблемами діяльності неприбуткових обслуговуючих кооперативів.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження схем фінансування й утримання систем водопостачання з урахуванням положень Податкового кодексу, специфіки створення та діяльності обслуговуючих неприбуткових кооперативів.

Для досягнення поставленої мети було передбачено вирішення таких завдань:

- проаналізувати та оцінити структуру фінансового забезпечення утримання та модернізації систем водопостачання в обслуговуючих кооперативах;
- розробити пропозиції щодо формування фондів на утримання систем водогону з урахуванням положень Податкового кодексу.

Виклад основного матеріалу дослідження

Фінансове забезпечення неприбуткових обслуговуючих кооперативів – це комплекс заходів із забезпечення ефективного функціонування через джерела, методи та форми, способи фінансування.

Фінансове забезпечення утримання та модернізації основних засобів потребує докладного розгляду основних складових, які його формують. Фінансове забезпечення в такому контексті буде визначатися характером розв'язання двох ключових завдань: мобілізація ресурсів в обсягах, необхідних для утримання та модернізації; розподіл доходів від основної діяльності як плати за послуги з водопостачання та водовідведення з метою максимально ефективного утримування системи водогону.

Структурними елементами фінансового забезпечення утримання системи водопостачання в обслуговуючому кооперативі є джерела, методи та форми, схеми фінансового забезпечення (рисунок).

Джерела фінансового забезпечення відновлення систем водопостачання:

1) швейцарсько-український проект DESPRO «Підтримка децентралізації в Україні» запропонував таку схему фінансування: внесок Швейцарської Конфедерації на відновлення та модернізацію систем водопостачання становить 35%, місцевих бюджетів –17%, громад – 48%. Тобто, незважаючи на вагомий внесок донора та місцевих бюджетів, майже половина коштів на втілення проектів є внеском громад;

2) доходи від проведення основної діяльності: структурна складова тарифу на водопостачання членів кооперативу;

3) банківські проценти на депозит;

4) кредитування, що полягає в наданні позик з боку банків та інших кредитних установ. Але існують певні обмеження в отриманні кредитів неприбутковими організаціями взагалі.

Форми та методи фінансового забезпечення − це конкретні дії, спрямовані на практичне досягнення поставлених завдань, тобто утримання та відновлення основних засобів:

1) амортизаційні відрахування, у тому числі прискорена амортизація;

2) формування грошових фондів на відновлення та модернізацію.

Для посилення взаємозв'язку джерел фінансування фінансового забезпечення та форм і методів необхідно використовувати схеми, що дають змогу сформувати ресурси для досягнення мети. Вважаємо за доцільне запропонувати схеми, розроблені нами та впроваджені для реалізації проекту DESPRO у сфері водопостачання та водовідведення.

Варіант перший. У селі немає системи водопостачання. Адміністрація спільно з кооперативом на конкурсній основі обирає підрядника на побудову водогону. Бенефіціар – неприбутковий обслуговуючий кооператив, об'єднує функції

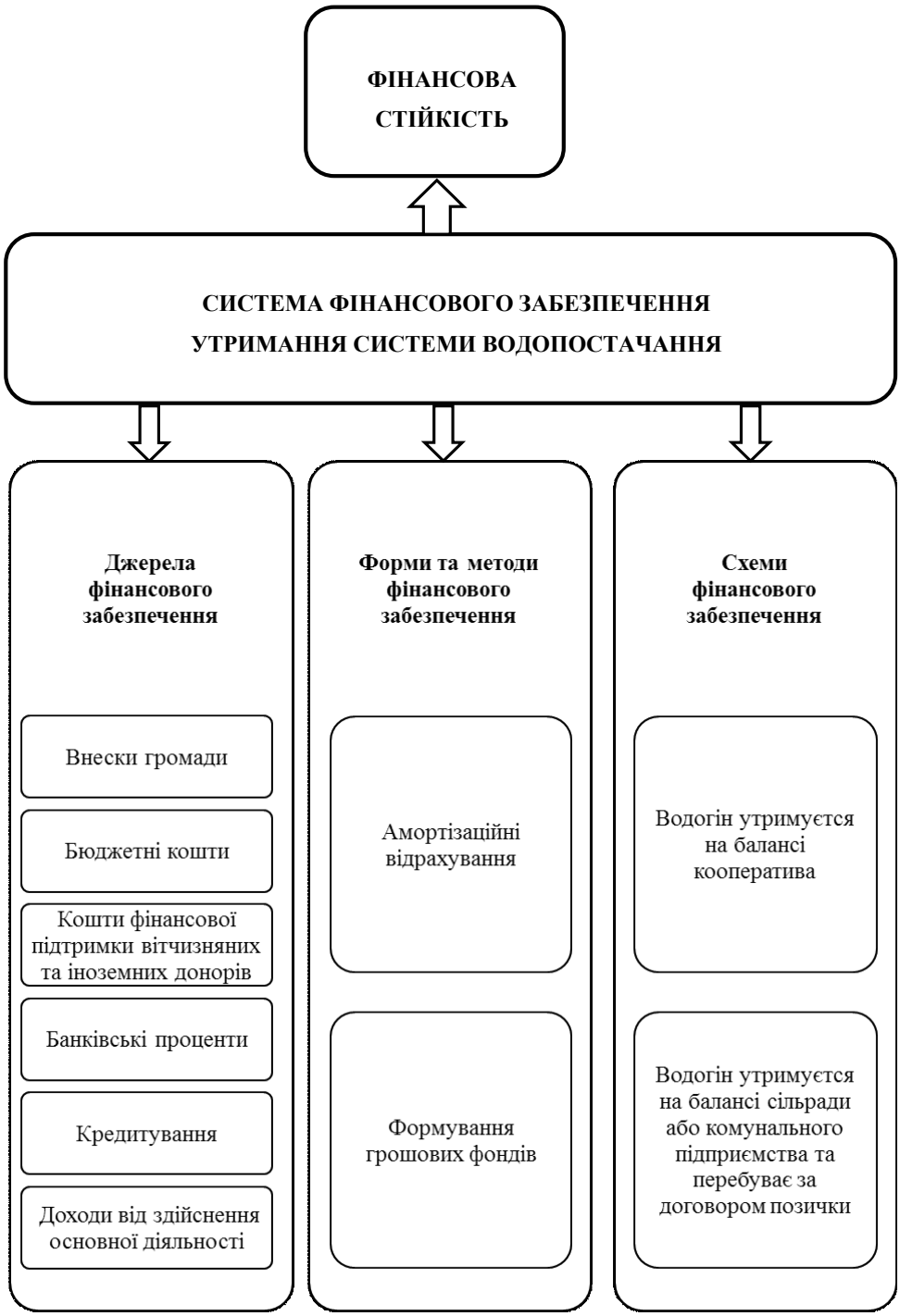

Рис. Структурні елементи фінансового забезпечення

балансоутримувача та інвестора: отримує кошти від DESPRO, збирає цільові кошти від членів-фізичних і юридичних осіб на побудову водогону, встановлює тариф, отримує плату за надані послуги водопостачання. Таким чином, власником споруди є громада, тобто члени обслуговуючого кооперативу.

У бухгалтерському обліку, згідно з ПС(Б)О 7 «Основні засоби» [6], усі кошти, крім адміністративних, формують первісну балансову вартість споруди водогону. Облікове забезпечення зазначених операцій наведено у таблиці.

Для неприбуткових організацій встановлено касовий метод визначення доходів і витрат. Тобто амортизаційні відрахування в податковому обліку не враховуються. Згідно з вимогами Національних стандартів бухгалтерського обліку, а саме П(С)БО 7 «Основні засоби», обслуговуючі кооперативи здійснюють амортизаційні відрахування, з боку держави вони мають підтримку у вигляді надання за певних умов статусу неприбутковості з кодом 0011, що дає змогу не утримувати податок на прибуток з деяких видів доходів за результатами податкового періоду [4, с. 157]. Але існують певні обмеження стосовно накопичування коштів. Це пов'язано з оподаткуванням нерозподілених доходів, необхідність якого зазначено ст. 157.11 Податкового кодексу України. Така податкова вимога є реальним обмеженням щодо формування цільових фондів на капітальний ремонт систем водопостачання.

Варіант другий. Водогін перебуває на балансі сільської ради або комунального підприємства. Така ситуація передбачає укладення договору позички між сільською радою або комунальним підприємством та обслуговуючим неприбутковим кооперативом. Операції з тимчасового безоплатного користування майном оформлюються договорами позички, за яким одна сторона (позичкодавець) безоплатно передає або зобов'язується передати другій стороні (користувачеві) річ для користування протягом встановленого терміну. Користування основним засобом вважається безоплатним, якщо сторони безпосередньо домовилися про це або якщо це випливає із суті відносин між ними. За своєю сутністю договір позички є близьким до договору оренди, але основна відмінність між ними полягає в тому, що останній є оплатним.

У користувача, тобто кооперативу, облік основного засобу, отриманого для користування відповідно до договору позички, відображається поза балансом. Використовується позабалансовий рахунок 01 «Орендовані необоротні акти-

Таблиця

Облікове забезпечення формування первісної вартості основних засобів

№ з/п	Назва операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Отримання цільових коштів від громади, DESPRO, бюджету	30 «Каса» 31 «Рахунки в банках»	48 «Цільове фінансування та цільові надходження»
2	Етап будування	15 «Капітальні інвестиції»	20 «Виробничі запаси» 22 «МШП» 37 «Розрахунки з дебіторами» 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» 65 «Розрахунки за страхування» 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» 64 «Розрахунки за податками та платежами»
3	Етап отримання акта введення в експлуатацію	10 «Основні засоби»	
4	Формування фонду для нарахування зносу		69 «Доходи майбутніх періодів»

ви» при отриманні активів у вигляді основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів. Амортизацію на водогін у цьому разі користувач не нараховує, оскільки немає об'єкта нарахування. Щодо обліку витрат на поточне обслуговування, тобто витрат для підтримання об'єкта в робочому стані, то це будуть витрати періоду, за який вони здійснені: д-т 94 «Витрати операційної діяльності» К-т 20, 22, 63, 65, 37, 65, 66. Але бенефіціаром залишається неприбутковий обслуговуючий кооператив, який у цій схемі виконує функції інвестора: отримує кошти від DESPRO, збирає цільові кошти від членів-фізичних і юридичних осіб на модернізацію водогону, встановлює тариф, отримує плату за надані послуги водопостачання. Власником споруди залишається балансоутримувач − сільська рада або комунальне підприємство. У податковому обліку п. 136.1.19 [4] встановлено, що для визначення об'єкта оподаткування не враховуються кошти або вартість майна, що надходять особі в межах договорів комісії, доручення, консигнації та аналогічних цим цивільно-правових договорів.

Зазначені договори роблять аналогічними та об'єднують в окрему групу положення, відповідно до яких комісіонер, повірений, агент та інші особи отримують у володіння майно (кошти), що належить іншій особі (комітенту, довірителю, принципалу тощо), яке не переходить у власність такої особи та яке вона повинна передати третій особі або повернути власникові. У будь-якому разі, майно, надане комітентом, довірителем, принципалом, відповідно, комісіонеру, повіреному, агенту, не стає майном останніх, а тому його вартість не може бути зарахована до суми доходів цих осіб. Підтвердженням висновку про те, що договори, вказані у п. 136.1.19 [4], аналогічні, є той факт, що особа, якій передається майно, не стає його власником, а володіє ним лише впродовж установленого терміну та з певною метою, знаходимо у п. 14.1.202. ст. 14 Податкового кодексу України, де зазначено, що не вважаються продажем товарів операції з надання товарів у межах договорів комісії (консигнації), поруки, схову (відповідального зберігання), доручення, довірчого управління, оперативного лізингу (оренди), інших цивільно-правових договорів, які не передбачають передачі прав власності на такі товари.

Договір позички, за яким користувач отримує на певний період майно в користування та зобов'язується повернути його позичкодавцю, є аналогічним договорам комісії, доручення, консигнації тощо, а тому вартість майна, яке позичкодавець надає користувачу на певний термін, не враховується для визначення об'єкта оподаткування користувача в силу приписів п. 136.1.19 ст. 136 [4].

Особливу увагу слід звернути на питання контролю діяльності неприбуткових обслуговуючих кооперативів щодо встановлення розміру тарифів з боку влади як вагомого чинника, що впливає на фінансове забезпечення. На відміну від інших форм господарювання, а саме підприємств, які в першу чергу надають послуги водопостачання та водовідведення, влада не має повноважень регулювати діяльність неприбуткових обслуговуючих кооперативів шляхом встановлення тарифів та контролю цільових показників діяльності. Оформлений належним чином протокол загальних зборів про затвердження тарифів на водопостачання та водовідведення членами кооперативу, який містить економічну обґрунтованість і законодавче підґрунтя прийнятих загальними зборами тарифів, є базовим та єдиним документом, що регулює встановлення тарифу. Згідно з Листом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України №7/14-8961 від 15 серпня 2011 р. «Щодо надання роз'яснень»

[5], затверджені неприбутковими організаціями, такими як ОСББ (Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків) так обслуговуючі кооперативи, тарифи не потребують затвердження чи погодження органами державної влади чи місцевого самоврядування.

Висновки

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що фінансове забезпечення утримання та модернізації основних засобів у неприбуткових обслуговуючих кооперативах має характерні риси та особливості:

1. На відміну від підприємств, що надають схожі послуги, визначальними в діяльності неприбуткових обслуговуючих кооперативів є доходи. Це обумовлено двома факторами: відсутністю контролю за встановленням тарифу с боку влади та встановленням спеціального режиму оподаткування для неприбуткових організацій, тобто «касового методу».

2. Положення Податкового кодексу вимагають від кооперативів оподаткування нерозподілених доходів. Тобто існує реальне обмеження накопичування коштів на утримання та модернізацію систем водопостачання та водовідведення. Тому пропонуємо в ст. 157.11 Податкового кодексу розглянути можливість формування фондів у грошовому вимірі за рахунок цільових коштів, на які не буде розповсюджуватися необхідність обкладати податком на прибуток нерозподілені доходи. У бухгалтерському обліку необхідно виділити окремий аналітичний рахунок для формування відповідного фонду. Наприклад, Д-т 31 К-т 48 «Цільовий фонд на утримання та модернізацію системи водопостачання та водовідведення».

3. Термін існування неприбуткового кооперативу невизначений, громада є власником споруди (якщо вона перебуває на балансі), тому кооператив має можливість планувати діяльність на довготривалий період без погодження з органами влади на відміну від підприємств, які повинні погоджувати свої плани з регулюючим органом.

4. На відміну від підприємств, метою яких є отримання прибутку, доходи обслуговуючих неприбуткових кооперативів формуються лише за рахунок членів кооперативу та не обкладаються податком на прибуток. Таким чином, сума, що є складовою тарифу підприємств і повинна бути зарахована до бюджету як податок, у неприбуткових обслуговуючих кооперативах може бути використана на модернізацію та утримання основних фондів.

Література

1. Закон України «Про Загальнодержавну програму «Питна вода України» на 2006-2020 роки» від 3 березня 2005 р. № 2455-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2455-15 (03.05.2013) – Назва з екрану.
2. Закон України «Про кооперацію» від 10 липня 2003 р. № 1087-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1087-15 (03.05.2013) – Назва з екрану.
3. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-VI [Електронний ресурс]. − Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4572-17. (03.05.2013) – Назва з екрану.
4. Податковий кодекс України (станом на 1 квітня 2013 р.) / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page18 (03.05.2013) – Назва з екрану.
5. Лист Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Щодо надання роз'яснень з визначення термінів: «реконструкція», «капітальний ремонт», «перепланування» від 15 серпня 2011 р. №7/14-8961 [Електронний ресурс]. − Режим доступу : http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.47368.0 (03.05.2013) – Назва з екрану.

6. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 27 квітня 2000 р. № 92 [Електронний ресурс]. − Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00 (03.05.2013) – Назва з екрану.
7. *Зерова О.М.* Сутність фінансового управління та його особливості в житлово-комунальному господарстві / О.М. Зерова // Економіка будівництва і міського господарства. – 2009. – № 4. – С. 209-214.
8. *Кириленко О.* Особливості ціноутворення на послуги з водопостачання та водовідведення / О. Кириленко, В. Перевознюк // Вісник ТНЕУ. – 2010. – № 3. – С. 70-78.
9. *Маценко О.М.* Соціо-еколого-економічні проблеми водопостачання в Україні / О.М. Маценко, О.Ю. Чигрин, В.І. Тарановский, А.І. Довгодуш // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 4. – С. 264-272.

В.З. Кузьмінський
доцент кафедри фінансів та банківського бізнесу,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
Т.В. Іваненко
кандидат технічних наук, доцент,
НТУУ «Київський політехнічний інститут»
Д.М. Стойловський
магістрант кафедри фінансів та банківського бізнесу,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Діяльність банків на ринку цінних паперів України

У статті розглянуто основні напрями діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів України та визначено проблеми такої діяльності. Вказано причини виникнення цих проблем та можливі шляхи їх вирішення.

В статье рассмотрены основные направления деятельности коммерческих банков на рынке ценных бумаг Украины и определены проблемы такой деятельности. Указаны причины возникновения этих проблем и возможные пути их решения.

The article is devoted to the main directions of commercial banks activity on the securities market. The main problems as well as causes and possible solutions of such activities are identified.

Ключові слова: ринок цінних паперів, інвестиційні операції, емісія акцій, ліквідність, інфраструктура ринку.

Постановка проблеми

Найбільш активними учасниками фондового ринку є комерційні банки, які значною мірою впливають на його формування та розвиток.

З огляду на те, що формування ринку цінних паперів в Україні далеке від завершення, існує низка проблем, що стоять перед банками. Вони, зокрема, пов'язані з інвестиційною та емісійної діяльністю банків на фондовому ринку, контролем за рухом цінних паперів, прозорістю ринку та системи випуску цінних паперів, залученням іноземних інвесторів для покупки цінних паперів. Дослідження способів вирішення цих проблем дасть змогу повніше використовувати потенціал українських банків на фондовому ринку України.